

Recognition and Enforcement of Punitive Damages in Iranian Law with a Look at Italian and French Law

Reza Maghsoudi Pashaki¹ , Sayyed Hussein Safaei Moafi²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Law, Faculty of Literature and Humanities. University of Guilan. Rasht, Iran. Email: rmaghsoudy@guilan.ac.ir

2. Ph.D. in Private Law, Department of Law, Faculty of Literature and Humanities. University of Guilan. Rasht, Iran. Email: hsafaei@phd.guilan.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Manuscript received:
20 April 2024
final revision received:
10 September 2024
accepted:
16 January 2025
published online:
19 January 2025

Keywords:

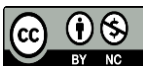
Foreign Judgments, Public Policy, Punitive Damages, Recognition, Enforcement.

Abstract

Punitive damages are awarded to punish wrongdoers and discourage them from repeating harmful conduct. While such damages are widely accepted in some legal systems, several other countries do not have a favorable approach to it. In such situations, if the court orders punitive damages in an international case, enforcing it in other countries will be difficult. Therefore, this research aims to answer whether foreign punitive damages will apply in these countries by examining Iran's laws and Italian and French jurisprudence. This article shows that in Iranian law, according to the principle of full compensation, the civil liability system has a primary compensatory function, but with the existence of institutions that also follow the function of punishment and deterrence, it must be accepted that the enforcement of punitive damages is not against the concept of Iranian public policy. Initially, Italian and French courts had a negative approach towards the enforcement of punitive damages because they believed that the punitive damages awards cause unjust enrichment for the victim and the interference of private individuals in the duties and rights of public authorities, which violates the compensatory function of the civil liability system. However, this attitude changed over time, and the courts of these countries accepted the enforcement of punitive damages.

Cite this article: Maghsoudi Pashaki, Reza; Safaei Moafi, Sayyed Hussein. "Recognition and Enforcement of Punitive Damages in Iranian Law with a Look at Italian and French Law", *Private Law Studies*, 54 (4): 571 – 598.

DOI: <https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.373851.1007882>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.373851.1007882>

Introduction

Punitive damages are a type of damages paid to the victim in addition to actual damages, aiming to punish and deter a behavior. Thus, punitive damages function as a form of civil penalty intended to punish the wrongdoer and deter them from committing the harmful act in the future. The nature of punitive damages has made the ruling to award them one of the most controversial aspects of legal systems that recognize and apply them in civil liability cases. However, awarding punitive damages in domestic cases, where the issuing and enforcing courts are in the same country, is not particularly challenging. The situation becomes more complex when such damages are issued in international disputes, and the court executing the judgment is located in a different country. This challenge becomes more acute if the enforcing country has a negative approach toward punitive damages, which may prevent the victim from receiving compensation. Nonetheless, the right of the victim, as granted by a foreign court, should not be disregarded. Thus, the courts should only refuse to recognize and enforce a foreign judgment if there are sufficient grounds to prove that the foreign judgment contradicts the public policy of that country. Therefore, legal systems have established rules for recognizing and enforcing foreign judgments. These rules aim to grant the right of enforcement to the victim while preventing the recognition and enforcement of illegitimate foreign judgments. This research addresses whether the enforcement of punitive damage judgments issued by foreign courts in the Iranian legal system violates Iranian public policy. It also examines how the judicial systems of Italy and France have addressed this issue. The study seeks to analyze the approach of the Iranian legal system regarding the recognition and enforcement of punitive damage judgments while also examining the judicial systems of Italy and France, which have previously dealt with the recognition and enforcement of such damages. Additionally, it evaluates the arguments regarding the incompatibility of recognizing and enforcing punitive damages with public policy. Although significant research has been conducted by Iranian legal scholars on punitive damages and their status within Iran's legal system, no prior study has addressed the recognition and enforcement of foreign judgments on punitive damages. Therefore, this study is innovative in focusing on recognizing and enforcing punitive damages in Iran.

Method

This research is of a fundamental theoretical type, with information, sources and primary materials collected through a library. The research method in this study is descriptive, analytical, and comparative. In the descriptive stage, the information is collected and classified. The obtained data is analyzed, and finally, this information is compared with the sources studied in foreign countries, and the result of the research is extracted.

Conclusions

In the legal systems of Iran, Italy, and France, the only obstacle to the recognition and enforcement of punitive damages, in accordance with the general conditions for the enforcement of foreign judgments, is the inconsistency of punitive damages with public order. However, public policy has a more limited scope at the enforcement stage because a foreign judgment, at this point, establishes a right for the injured party, and its impact is milder. Accordingly, despite Iran's civil liability system emphasizing full compensation for damages, it should not be considered contrary to Iran's public order to enforce foreign punitive damage awards, as these judgments involve a legitimate right for the victim granted by a competent court. Moreover, Iran's legal system includes institutions like *Diya* (blood money), where compensation paid to private individuals can sometimes exceed the actual harm done to the victim. Therefore, the payment of punitive damages does not result in an unjust enrichment of the victim. Additionally, since Iranian law and Islamic jurisprudence do not sharply distinguish between criminal law and civil liability, the public-private distinction does not prevent the recognition and enforcement of punitive damages in Iran. The judicial system of Italy initially rejected the enforcement of punitive damages, fearing it would result in unjust enrichment for the victim, undermine the compensatory function of civil liability, and allow private individuals to interfere with public institutions' responsibilities. It was also argued that enforcing punitive damages could lead to foreign claimants receiving more than domestic ones. However, in recent judgments, the Italian Supreme Court accepted punitive damages, recognizing that the Italian legal system contains provisions that pursue punitive and deterrent objectives similar to those of punitive damages. Similarly, French courts initially opposed the enforcement of punitive damages, but the French Supreme Court later accepted them, as long as the

amount of damages is not disproportionate to the wrongful act, in which case it would violate public order.

It can be concluded that enforcing punitive damages does not contradict Iran's public policy, and the courts of this country can enforce punitive damages if other conditions for enforcing foreign judgments are met. Although the judicial systems of Italy and France initially considered foreign punitive damage awards to violate their public policy, over time, they realized that such rulings could not breach their public policy. It is therefore suggested that Iranian legislators or the country's judiciary, like Italian and French courts, establish clear and specific tests for enforcing punitive damages to prevent the execution of specific unconventional foreign punitive damage awards in Iran.

Author Contributions

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. The authors approved the manuscript's content and agreed on all legal aspects of the research.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this paper.

Declaration of conflicting interests

The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.

شناسایی و اجرای احکام خسارات تنبیهی در حقوق ایران با نگاهی به رویه قضایی ایتالیا و فرانسه

رضا مقصودی پاشاکی^۱ ، سیدحسین صفایی معافی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه حقوق دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: rmaghsoody@guilan.ac.ir
۲. دانش‌آموخته دکتری حقوق خصوصی، گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: hsafaei@phd.guilan.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱ اردیبهشت ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری:

۲۰ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۲۷ دی ۱۴۰۳

تاریخ چاپ:

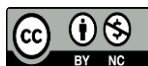
۳۰ دی ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

احکام خارجی، خسارت تنبیهی، شناسایی و اجرا، نظم عمومی.

خسارات تنبیهی، خساراتی هستند که برای تنبیه عامل زیان و بازداشتن او از ارتکاب دوباره رفتار زیانبار مورد حکم قرار می‌گیرند. هرچند این‌گونه خسارات در برخی از نظام‌های حقوقی به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده است، ولی تعداد دیگری از کشورها رویکرد چندان مطلوبی نسبت به آن ندارند. در این صورت، اگر در دعوی بین‌المللی، دادگاه حکم به پرداخت خسارت تنبیهی بدهد، امکان اجرای آن در دیگر کشورها چالش‌برانگیز خواهد بود. بر این اساس، این پژوهش قصد دارد تا با بررسی نظام حقوقی ایران و رویه قضایی ایتالیا و فرانسه، به این پرسش پاسخ دهد که آیا احکام خسارت تنبیهی خارجی در این کشورها قابل اجرا خواهند بود؟ در این مقاله نشان داده می‌شود در حقوق ایران، هرچند مطابق با اصل جبران کامل خسارات، نظام مسئولیت مدنی دارای کارکرد اولیه جبرانی است، اما با وجود نهادهایی که کارکرد تنبیهی و بازدارندگی دارند، باید پذیرفت که اجرای خسارات تنبیهی مغایر با نظم عمومی ایران نیست. همچنین در ابتدا، رویه قضایی ایتالیا و فرانسه رویکرد منفی نسبت به شناسایی و اجرای خسارات تنبیهی داشتند، زیرا پرداخت خسارت تنبیهی را موجب دارایی نامشروع برای زیان‌دیده و دخالت اشخاص خصوصی در وظایف و اختیارات نهادهای عمومی می‌دانستند که کارکرد صرفاً جبرانی نظام مسئولیت مدنی را نقض می‌کند. لیکن به مرور، این نگرش تغییر کرد و دادگاه‌های این کشورها اجرای خسارت تنبیهی را پذیرا شده‌اند.

استناد: مقصودی پاشاکی، رضا؛ صفایی معافی، سیدحسین (۱۴۰۳، زمستان). «شناسایی و اجرای احکام خسارات تنبیهی در حقوق ایران با نگاهی به رویه قضایی ایتالیا و فرانسه». *مطالعات حقوق خصوصی*، ۵۴(۴)، ۵۹۸ - ۵۷۱.
DOI: <https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.373851.1007882>

۱. مقدمه

«خسارت تنبیهی»^۱، نوعی غرامت است که مازاد بر خسارت واقعی به زیان دیده پرداخت می‌شود تا بدین وسیله یک فعل سزاوار سرزنش مورد تنبیه قرار گیرد و از ارتکاب دوباره آن بازداشته شود (Gifis, 2011: 135). در مقابل «خسارت جبرانی»^۲ یا «ترمیمی»، خساراتی هستند که سعی دارند خسارات واقعی زیان دیده را جبران کنند (Cane, 1997: 103-104) و او را در همان موقعیتی قرار دهند که پیش از وقوع زیان قرار داشت (Harpwood, 2009: 424). بنابراین، خسارات تنبیهی، بر خلاف خسارات ترمیمی، یک نوع جریمه مدنی^۳ است که قصد دارد زیان زنده را تنبیه کند و او را از ارتکاب فعل زیانبار در آینده بر حذر دارد.^۴

گفتنی است وجود چنین ماهیتی برای خسارت تنبیهی سبب شده تا حکم به پرداخت آن یکی از بحث‌برانگیزترین جنبه‌های نظام‌های حقوقی شود که آن را به رسمیت شناخته‌اند و نسبت به دعوی مسئولیت مدنی اعمال می‌کنند و این مسئله که آیا دادگاه مدنی و نظام مسئولیت مدنی اختیار تنبیه اشخاص جامعه را دارد یا خیر، تردیدهای بسیاری را برانگیخته است (Quinn, 2012: 144; Brand, 1996: 507). با وجود این، پرداخت خسارات تنبیهی در دعوی داخلی که دادگاه صادرکننده و اجراکننده آن در یک کشور قرار دارند، چندان چالش‌برانگیز نیست. لیکن وقتی که این‌گونه خسارات در دعوی بین‌المللی صادر می‌شوند و دادگاه اجراکننده رأی در کشور دیگری قرار داشته باشد، سرنوشت آن با ابهام مواجه می‌شود. این چالش هنگامی که کشور اجراکننده رویکرد منفی به خسارت تنبیهی داشته باشد، وخیم‌تر می‌شود و ممکن است زیان دیده توفیقی در دریافت غرامت نیابد.

اما نباید حق مکتسب زیان دیده را که توسط دادگاه خارجی اعطا شده است، نادیده گرفت و دادگاه‌های یک کشور می‌بایست تنها در صورتی از شناسایی و اجرای رأی خارجی خودداری کنند که دلایل کافی برای مغایرت آن رأی خارجی با اصول اساسی کشور خود داشته باشد. نظام‌های حقوقی قواعدی را برای شناسایی و اجرای احکام خارجی وضع کرده‌اند که ضمن اعطای حق اجرای حکم به محکوم‌له، از شناسایی و اجرای احکام خارجی نامشروع جلوگیری می‌کند. در همین زمینه، در نظام حقوقی ایران، قانونگذاران در ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی ضوابطی را مقرر کرده‌اند که دادگاه اجراکننده ایرانی را ملزم می‌دارد تا وجود این شرایط را در رأی خارجی احراز کند تا امکان شناسایی و اجرا در این کشور را بیابد. در میان این شرایط،

1. Punitive damages

2. Compensatory damages

3. private fine

4. Cooper Indus. v. Leatherman Tool Grp., 532 U.S. 424, 432 (2001)

تنها مطابقت با نظم عمومی^۱ است که می‌تواند مانعی برای اجرای خسارت تنبیهی در ایران محسوب شود. ملاحظه ماده ۶۴ عنوان چهارم قانون ۳۱ می ۱۹۹۵ شماره ۲۲۱۸ ایتالیا و رأی دیوان عالی فرانسه در دعوی «Cornelissen» نیز وضعیت مشابهی را در حقوق این کشورها نشان می‌دهد (Boskovic, 2019: 155-156). بنابراین، در صورتی که خسارت تنبیهی مغایر با نظم عمومی این کشورها نباشد، بدون هیچ‌گونه مشکلی قابل اجرا خواهد بود.

از این رو دیگر شرایط اجرای احکام خارجی، مانند صلاحیت دادگاه صادرکننده رأی، به‌طور خاص ارتباطی با موضوع اجرای احکام خسارات تنبیهی ندارد و تنها مسئله سازگاری با نظم عمومی به‌عنوان چالشی برای اجرای محسوب می‌شود. بدین سبب در این پژوهش نیز تنها سازگاری یا ناسازگاری اجرای آرای خارجی خسارت تنبیهی با نظم عمومی نظام‌های حقوقی موضوع پژوهش بررسی و ارزیابی خواهد شد و دیگر شرایط اجرای احکام خارجی در این پژوهش ملاحظه نشده‌اند.

پژوهش پیش‌رو، به این پرسش پاسخ خواهد داد که آیا در نظام حقوقی ایران، احکام خسارات تنبیهی صادرشده از دادگاه‌های خارجی نظم عمومی ایرانی را نقض می‌کند؟ رویه قضایی ایتالیا و فرانسه چگونه با این مسئله برخورد کرده‌اند؟

این پژوهش قصد دارد ضمن بررسی رویکرد نظام حقوقی ایران نسبت به شناسایی و اجرای احکام خسارت تنبیهی و مطالعه رویه قضایی ایتالیا و فرانسه که پیشینه رویارویی با شناسایی و اجرای این‌گونه خسارات را داشته‌اند، دلایل بیان‌شده در مغایرت شناسایی و اجرای خسارات تنبیهی با نظم عمومی را ارزیابی کند.

در خصوص مفهوم خسارت تنبیهی و جایگاه آن در نظام حقوقی ایران پژوهش‌های زیادی توسط حقوقدانان ایرانی صورت گرفته است (آقایی و برومندبارده، ۱۳۹۶: ۱۳۲-۱۵۹؛ اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۵۱-۶۸۴؛ داراب‌پور و سلطانی‌احمدآباد، ۱۳۹۴: ۶۱-۹۰؛ عالی‌پناه، ۱۳۸۷: ۳۷-۶۷؛ عطار، ۱۳۹۴: ۱۲۵-۱۴۷؛ قاسمی‌حامد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۶۱-۱۸۱). اما تاکنون در ایران، تحقیقی به موضوع شناسایی و اجرای احکام خارجی خسارت تنبیهی نپرداخته است. بنابراین، این نوشتار از این حیث که به مسئله شناسایی و اجرای خسارت تنبیهی در ایران می‌پردازد، دارای نوآوری است.

در مبحث نخست، مفاهیم اساسی مقاله تعریف و تبیین خواهد شد و سپس، در مبحث دوم، به بررسی رویکرد رویه قضایی ایتالیا و فرانسه در ارتباط با شناسایی و اجرای خسارت تنبیهی

۱. گفتنی است در حقوق ایران، «اخلاق حسنه» نیز در کنار نظم عمومی می‌تواند مانعی برابر شناسایی و اجرای خسارت تنبیهی به حساب آید، لیکن نباید این مفهوم را جدای از مفهوم نظم عمومی تلقی کرد؛ طوری که اگر مفاد حکم خارجی مغایر با اخلاق حسنه باشد، با نظم عمومی ایرانی نیز مغایر خواهد بود (سلجوقی، ۱۴۰۰: ۵۴۷).

2. Legge Italiana 31 maggio 1995, n. 218.

پرداخته خواهد شد. در مبحث سوم، استدلال‌های قابل ارائه در ناسازگاری شناسایی و اجرای خسارت تنبیهی و نظم عمومی با ملاحظه حقوق ایران ارزیابی می‌شود.

۲. تبیین مفهوم «خسارت تنبیهی» و «نظم عمومی»

خسارت تنبیهی و نظم عمومی، دو مفهوم اساسی این نوشتار را تشکیل می‌دهند؛ از این رو در ادامه، این مفهوم این دو نهاد تبیین خواهد شد.

۱.۲. خسارت تنبیهی

از آنجا که خسارت تنبیهی در برخی نظام‌های حقوقی، مانند ایالات متحده آمریکا یا انگلستان، به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده است و به‌طور معمول، احکام خسارت تنبیهی برای اجرا در کشور خارجی از این نظام‌ها صادر می‌شوند، باید مفهوم آن را نیز در این گونه نظام‌های حقوقی یافت. در حقوق ایالات متحده آمریکا، خسارت تنبیهی این‌گونه تعریف شده که عبارت است از «خساراتی (غراماتی) که افزون بر خسارات واقعی پرداخت می‌شوند، وقتی که خواننده با بی‌احتیاطی، سوءنیت یا حيله مرتکب [رفتار زیانبار] شده باشد؛ [همچنین، خسارت تنبیهی] خساراتی هستند که از طریق تنبیه زیان‌زننده یا نمونه‌سازی او برای دیگران ارزیابی می‌گردد» (Garner, 2009: 448). در حقوق انگلستان نیز خسارت تنبیهی را که از آن به «خسارت عبرت‌انگیز»^۱ هم یاد شده است، با مفهوم یکسانی می‌شناسند (Cooke, 2017: 541)؛ چنانکه گفته شده خسارت تنبیهی، «خسارتی است که به جای جبران آسیب خواهان، جهت تنبیه خواننده حکم می‌شود» (Martin, 2011: 218). بنابراین، در دو نظام حقوقی یادشده، خسارت تنبیهی مبلغی پول خواهد بود که افزون بر خسارت ترمیمی برای جبران زیان‌های وارده بر زیان‌دیده، با هدف تنبیه زیان‌زننده و برحذر داشتن دیگر اشخاص جامعه از ارتکاب رفتار زیانبار مشابه، توسط دادگاه‌های یک کشور، حکم می‌شود.

دیوان عالی^۲ ایالات متحده آمریکا در دعوی «Cooper Industries, Inc. v. Leatherman Tool Group»^۳، برای آشکار ساختن هدف پرداخت خسارت تنبیهی و تمایز آن با خسارت ترمیمی بیان کرد که «اگرچه خسارات ترمیمی (جبرانی) و خسارات تنبیهی، به‌طور معمول، در یک زمان توسط یک صادرکننده رأی حکم می‌شود، [ولی] اهداف متمایزی را دنبال می‌کنند. مورد نخست، به قصد جبران زیان واقعی است که خواهان به دلیل رفتار نامشروع خواننده متحمل

1. exemplary

2. Supreme Court

3. Cooper Indus. v. Leatherman Tool, S32 U.S. 424, 432, 121 S.Ct. 1678, 1683 (2001)

شده است؛ دومی، که به‌عنوان شبه کیفر توصیف شده است، به‌عنوان یک جریمه خصوصی که با هدف مجازات متهم و جلوگیری از ارتکاب رفتار زیانبار در آینده عمل می‌کند. ارزیابی هیأت منصفه از میزان آسیب‌های خواهان یک تشخیص حقیقی [زیان وارده] بوده، درحالی که تحمیل خسارات تنبیهی بیانگر محکومیت اخلاقی [زیان‌زننده] است.^۱ البته بدیهی است که شیوه رفتار زیان‌زننده و میزان زننده بودن آن در دید دادگاه نقش چشمگیری در صدور خسارت تنبیهی خواهد داشت؛ چنانکه رفتار زیانبار باید به‌گونه‌ای تنفرآمیز باشد که دادگاه را مجاب کند تا زیان‌زننده را با الزام به پرداخت مبلغی پول کیفر دهد.

شایان ذکر است مفهوم خسارت تنبیهی در حقوق فرانسه نیز در سه سند اصلاحی قانون مدنی، یعنی پیش‌نویس اصلاح حقوق تعهدات و مرور زمان ۲۰۰۵، لایحه اصلاح مسئولیت مدنی ۲۰۱۰ و پیش‌نویس اصلاح قانون مسئولیت مدنی ۲۰۱۱ راه یافته است (عطار، ۱۳۹۴: ۱۳۰-۱۳۵). مطابق این اسناد، دادگاه‌ها اجازه دارند تا در صورتی که تقصیر عمدی زیان‌زننده قابل سرزنش باشد، تمامیت اخلاقی جامعه را نقض کند و به دارا شدن وی منجر شود، با ارائه دلیلی روشن او را محکوم به پرداخت خسارت تنبیهی کنند.

بدین ترتیب باید گفت که تنبیه زیان‌زننده و تأدیب دیگر اشخاص جامعه برجسته‌ترین انگیزه دادگاه‌ها از صدور خسارت تنبیهی هستند که از طریق صدور این‌گونه خسارات، دادگاه یک کشور تلاش دارد تا از ارتکاب دوباره رفتار زیانبار جلوگیری کرده و نظم عمومی کشور خود را تنظیم کند. از این رو باید گفت که مفهوم خسارت تنبیهی و نظم عمومی جامعه با یکدیگر پیوندی ناگسستنی خورده‌اند.

۲.۲. نظم عمومی

مفهوم نظم عمومی در مبحث اجرای احکام خارجی نقش اساسی را ایفا می‌کند، چنانکه در نظام‌های حقوقی مورد بررسی یکی از شرایط اجرای احکام خارجی است. افزون بر این، از آنجا

1. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/532/424/>, last visited: 10/03/2024.
2. The 'Avant-projet de reforme du droit des obligations (Articles 1101 a 1386 du Code civil) et du droit de la prescription (Articles 2234 a 2281 du Code civil), Rapport a Monsieur Pascal Clement, Garde des Sceaux, Ministre de la Justice', from September 2005, supervised by Prof. Catala and Viney. Available at: https://chairejlb.openum.ca/files/sites/38/2015/06/rapport_catala.pdf, last visited: 10/09/2024.
3. The 'Proposition de loi n° 657 portant réforme de la responsabilité civile' from July 2010.
4. The Draft published in 'Pour une réforme du droit de la responsabilité'.

که مفهوم خسارت تنبیهی نیز با نظم عمومی پیوند دارد، باید دید که در روابط بین‌المللی چه تعریفی از نظم عمومی می‌توان ارائه داد.

مفهوم نظم عمومی را می‌توان عبارت از اصول و معیارهایی دانست که توسط قانونگذاران یا دادگاه‌های یک کشور به‌عنوان دغدغه اصلی دولت و کل جامعه در نظر گرفته می‌شود (Garner, 2009: 1351). بدین ترتیب، مفهوم نظم عمومی به یک سری اصول اساسی اشاره دارد که برای عملکرد مؤثر و پذیرش اجتماعی یک نظام حقوقی حیاتی است (Vanleenhove, 2016: 74). بر این اساس، نظم عمومی بین‌المللی که در آن، بر خلاف مفهوم نظم عمومی داخلی، یک عنصر خارجی دخالت دارد (شهبازی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۰)، به‌عنوان سد و مانعی در برابر آرای خارجی عمل خواهد کرد؛ به‌گونه‌ای که نظم عمومی هر گاه آرای خارجی را با اصول و معیارهای جامعه خویش ناسازگار تلقی کند، دادگاه‌های کشور را از اجرای آن رأی خارجی بازخواهد داشت. البته گفتنی است نظم عمومی در روابط بین‌الملل خصوصی مفهوم محدودتری دارد (Mills, 2008: 213) و رابطه بین این دو مفهوم عموم و خصوص مطلق است؛ به‌طوری‌که هرچه مخالف نظم عموم بین‌المللی باشد، مغایر با نظم عمومی بین‌المللی نیز خواهد بود، ولی هرچه مخالف مفهوم نظم عمومی داخلی باشد، لزوماً مغایر با نظم عمومی بین‌المللی نیست (الماسی، ۱۳۹۳: ۱۸۵-۱۸۶). در این مفهوم محدود، نظم عمومی تنها می‌تواند دربردارنده آن دسته از قواعد اساسی نظم عمومی داخلی باشد که یک نظام حقوقی تلاش دارد تا در ارتباط با دعاوی بین‌المللی آن را پاس دارد (Sibon, 2013: 7). بنابراین، دخالت عنصر خارجی در یک دعوی بین‌المللی ایجاب می‌کند که دادگاه‌ها برای اجرای آرای خارجی با مدارای بیشتری رفتار کنند و ارزش‌های داخلی خود را بر عناصر خارجی دخیل در دعوا تحمیل نکنند.

۳. اجرای خسارت تنبیهی در رویه قضایی ایتالیا و فرانسه

در مبحث پیش‌رو، شیوه مواجهه رویه قضایی ایتالیا و فرانسه با اجرای خسارات تنبیهی بررسی خواهد شد تا رویکرد این نظام‌های حقوقی در این زمینه تبیین شود. بر این اساس، در بخش نخست، رویه قضایی ایتالیا و در بخش دوم، رویه قضایی فرانسه بررسی می‌شود.

۳.۱. رویه قضایی ایتالیا

در دعوی «Fimez» که نخستین مواجهه دادگاه‌های ایتالیایی با پدیده خسارت تنبیهی آمریکایی بود، موتورسواری در یک سانحه رانندگی، به‌علت نقصان در کلاه ایمنی خویش، از ناحیه سر دچار

صدمه شد که به مرگ او انجامید. مادر وی در ایالت آلابامای^۱ ایالات متحده آمریکا طرح دعوا کرد و «Fimez SpA»، سازنده ایتالیایی کلاه ایمنی معیوب، در کنار سایر مسئولان حادثه، به دعوا جلب و محکوم شد. دادگاه، خواهان را مستحق دریافت غرامتی معادل یک میلیون دلار آمریکایی دانست، بدون آنکه شیوه احتساب این مقدار را تصریح کند (Vanleenhove, 2016: 89-90). بر این اساس، این مقدار خسارت می‌توانست به‌عنوان تنبیهه تلقی شود.

محکوم‌له از دادگاه تجدیدنظر^۲ ونیز^۳ در خصوص دارایی‌های شرکت در ایتالیا درخواست اجرا می‌کند. هرچند در رأی به ماهیت خسارت اشاره نشده بود، دادگاه تجدیدنظر آن را تنبیهی، ناقض نظم عمومی ایتالیا و غیرقابل اجرا تلقی کرد. دادگاه تجدیدنظر ونیز معتقد بود که چون با پرداخت خسارت ترمیمی، آسیب‌های زیان‌دیده جبران می‌شود، پرداخت مبلغی فراتر از آن، به‌عنوان خسارت تنبیهی، برای وی دارایی نامشروعی محسوب می‌شود که با نظم عمومی ایتالیا تعارض دارد (Vanleenhove, 2016: 92). از این گذشته، مطابق اصول کلی مسئولیت مدنی، جبران خسارات زیان‌دیده باید مبتنی بر زیان‌های واقعی تحمیل‌شده باشد (Quarta, 2008: 756). بدین ترتیب، دادگاه تنها کارکرد جبرانی را برای نظام مسئولیت مدنی در نظر داشت.

همچنین دادگاه تجدیدنظر ونیز بیان کرد ویژگی‌هایی در خسارات تنبیهی وجود دارد که با ویژگی‌های حقوق کیفری همراستا است؛ چراکه یک شخص خصوصی کارکرد نهاد عمومی، یعنی تنبیه و بازدارندگی اشخاص جامعه را اعمال می‌کند که در مفهوم منافع عمومی می‌گنجد (Biagioni, 2019: 207). بدین ترتیب، با اجرای خسارت تنبیهی، زیان‌دیده خصوصی در امور کیفری و وظایف نهادهای عمومی مداخله خواهد کرد.

محکوم‌علیه که رأی تجدیدنظر و استدلال‌های ارائه‌شده او را بر نمی‌تافت، دعوای خویش را نزد دیوان عالی ایتالیا^۴ برد. اما این دادگاه نیز با دادگاه تجدیدنظر در ناسازگاری خسارات تنبیهی با نظم عمومی ایتالیا هم‌عقیده بود. دیوان عالی ایتالیا نیز اظهار کرد در حقوق خصوصی، غرامات در پی تنبیه زیان‌زننده نیستند و نباید بر اساس فعل زیانبار تعیین شوند، بلکه نظام مسئولیت مدنی تنها می‌تواند با پرداخت مقداری پول خسارت تحمل‌شده زیان‌دیده را به وی بازگرداند (Quarta, 2008: 757-759). همراستای با همین دیدگاه، دیوان عالی ایتالیا در دادنامه ۲۰۱۲/۱۷۸۱ در دعوی «Soc Ruffinati v Ouola-Rosado» خسارت تنبیهی را با استدلالی مشابه قابل اجرا ندانست (Biagioni, 2019: 208). بر این اساس، دیوان عالی ایتالیا در این دو رأی، تنها کارکرد

1. Alabama
2. Corte di Appello
3. Venice
4. Corte di Cassazione

جبرانی محض را برای نظام مسئولیت مدنی می‌شناخت و همین استدلال را برای عدم اجرای خسارت تنبیهی در ایتالیا کافی تلقی می‌کرد.

همچنین، استدلال دیگری، افزون بر موارد پیشین و اینکه خسارت تنبیهی به مجازات مضاعف زیان‌زننده منجر می‌شود، توسط دادگاه تجدیدنظر ترنتو^۱ ارائه شد. دادگاه باور داشت شناسایی خسارت تنبیهی نوعی عدم توازن بین محکوم‌له خارجی و داخلی ایجاد می‌کند؛ چراکه محکوم‌له خارجی نسبت به محکوم‌له داخلی دسترسی بیشتری به دارایی‌های خوانده خواهد داشت، حتی اگر محکوم‌له داخلی آسیب بیشتری ببیند (Vanleenhove, 2016: 96). این استدلال مبتنی بر این فرض است که برای زیان‌دیده داخلی، به موجب نظام حقوقی ایتالیا، امکان دریافت خسارت تنبیهی وجود ندارد، درحالی‌که زیان‌دیده خارجی با تحمل آسیبی مشابه، غرامات بیشتری را به‌عنوان خسارت تنبیهی، دریافت می‌کند. از این گذشته، به نظر می‌رسد استدلال اخیر آشکارکننده نگرانی دادگاه در ارتباط با سوءاستفاده خواهان از اقامه دعوا در کشوری است که خسارات تنبیهی هنگفتی را در اختیار او قرار می‌دهد.

با وجود این رویکرد سختگیرانه در رویه قضایی ایتالیا، در دعوی «AXO Sport, SpA v NOSA Inc»، دیوان عالی این کشور، در دادنامه ۲۰۱۷/۱۶۶۰۱، آشکارا، اجرای خسارت تنبیهی را با وجود شرایطی پذیرفت و از رویکرد پیشین دادگاه‌های این کشور بر ضد خسارت تنبیهی پیروی نکرد.^۲

دیوان عالی ایتالیا برای اثبات موضع خود، به تعداد زیادی از مقررات و آرای قضایی موجود در حقوق این کشور اشاره کرد که کارکردی مشابه خسارت تنبیهی دارند. با ملاحظه این مقررات، دیوان عالی رویکرد «تک‌کارکردی»^۳ نظام مسئولیت مدنی مبنی بر بازگرداندن زیان‌دیده به وضعیت پیش از وقوع خسارت را نپذیرفت و معتقد بود که نظام مسئولیت مدنی دارای ماهیتی «چندکارکردی»^۴، مانند تنبیه و بازدارندگی، علاوه بر هدف اولیه و عمده جبران خسارت است (Quarta, 2017: 281-285). بدین ترتیب دیوان تلقی آرای پیشین در ارتباط با مفهوم نظم عمومی را نادرست می‌دانست و ضابطه نوینی برای ارزیابی مطابقت آرای خارجی با نظم عمومی ارائه کرد؛ به طوری که نظم عمومی دارای جنبه بین‌المللی بوده و تنها محدود به مقررات ملی ایتالیا نمی‌شود (Venchiarutti, 2018: 117-118). بر این مبنای، مفهوم نظم عمومی دامنه گسترده‌تری

1. Trento

۲. البته ناگفته نماند که پیش از این، در دادنامه‌های ۲۰۱۰/۱۱۳۵۳، ۲۰۱۵/۷۶۱۳ و ۲۰۱۵/۹۱۰۰، دادگاه‌های ایتالیایی رویکرد مثبت خویش را نسبت به موارد مشابه خسارت تنبیهی و نیز وجود رویکرد ثانویه برای نظام مسئولیت مدنی مبنی بر تنبیه و بازدارندگی نشان داده بودند.

3. mono-functional

4. multi-functional

می‌یابد که مقررات و معاهدات بین‌المللی نیز می‌بایست هنگام ارزیابی آن مدنظر قرار داده شود. البته دیوان عالی با بهره‌گیری از مواد ۲۳ تا ۲۵ قانون اساسی ایتالیا، در ارتباط با قانونی بودن مجازات، وجود شرایطی را برای شناسایی و اجرای رأی خسارت تنبیهی خارجی در ایتالیا ضروری دانست (Quarta, 2017: 287-289). دیوان عالی مقرر کرد چنانکه تحمیل جریمه مالی توسط دادگاه‌های ایتالیایی به‌منظور تنبیه و بازدارندگی تنها به موجب اجازه صریح قانونگذار ممکن است، خسارات تنبیهی نیز باید دارای مبنای قانونی باشد، به‌گونه‌ای که موضوع مشمول تنبیه می‌بایست به‌طور صریح و دقیق در قانون مدون یا منابع مشابه آن، در کشور صادرکننده رأی، شناسایی شده باشد^۱ و محدوده متعارف و منطقی نیز برای مقدار خسارت قابل پرداخت مقرر شود^۲ (Venchiarutti, 2018 118-121) تا زیان‌زننده بتواند پیش‌بینی کند که محکوم به پرداخت چه میزان خسارت خواهد شد. شایان ذکر است مبنای اصلی این شرط در ماده ۴۹ منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپا^۳ نهفته است که اصل «قانونی و متناسب بودن جرائم کیفری و مجازات‌ها» را مقرر می‌دارد (Quarta, 2017: 288). به‌نظر می‌رسد اعمال این اصل، دادگاه‌ها را ملزم می‌دارد تا تناسب بین خسارت تنبیهی و آسیب واردآمده بر زیان‌دیده و همچنین، فعل زیانبار را برای اجرای رأی خارجی مدنظر قرار دهد.

دیوان عالی ایتالیا در دادنامه ۲۰۲۱/۳۹۳۹۱ به تاریخ ۱۰ دسامبر ۲۰۲۱ نیز بر قابل اجرا بودن خسارت تنبیهی با شرایط مقرر در رأی پیشین تأکید کرد (Greco, 2022: 128-131) که نشان‌دهنده پایداری دیوان بر امکان اجرای آرای خسارت تنبیهی است.

در نتیجه، با توجه به مفهوم تغییرپذیر نظم عمومی (الماسی، ۱۳۹۳: ۱۸۷)، می‌توان با ملاحظه رویکرد رویه قضایی ایتالیا دریافت که هرچند دادگاه‌های این کشور، در آغاز، اجرای خسارت تنبیهی را مغایر با نظم عمومی کشور خویش می‌دانستند، لیکن به مرور زمان، رغبت بیشتری برای اجرای این‌گونه خسارات از خود نشان دادند.

۲.۳. رویه قضایی فرانسه

اولین مواجهه دادگاه‌های فرانسه با خسارت تنبیهی در دعوی « Consorts Chapièr v Taitbout Prevoyance & B » بود که دادگاه بدوی^۴ پاریس، در دادنامه شماره ۰۳/۰۹۴۸۱، آن را غیرقابل اجرا تلقی کردند؛ زیرا خسارات تنبیهی عمل زیانبار را تحریم می‌کنند، ماهیتی

۱. دیوان عالی از این شرط تحت عنوان «مشخص بودن» (*tipicità*) یاد کرد.

۲. دیوان عالی این شرط را «قابل پیش‌بینی بودن» (*prevedibilità*) نامید.

3. The Charter of Fundamental Rights of the European Union

4. Court of first instance

کیفری دارند و کیفر اشخاص نیز در انحصار قدرت دولت است، به همین سبب، در دادگاه‌های مدنی غیرقابل اجرا هستند. علاوه بر این، خسارت تنبیهی مغایر با اصل جبران کامل خسارات است؛ به طوری که زیان دیده نباید از جبران خسارتش، سودی ببرد یا متحمل زبانی شود (Janke & Licari, 2012: 778). بنابراین، خسارت تنبیهی با نظم عمومی ناسازگار دانسته شد.

در دعوی «Schlenzka & Langhorne v. Fontaine Pajot» دادگاه تجدیدنظر پواتیر^۱ با رأی پیشین هم‌نظر بود. در این پرونده، زوجی آمریکایی قایقی را از سازنده‌ای فرانسوی خریدند. بین امضای قرارداد و تحویل قایق، توفانی سهمگین در فرانسه روی داد و قایق به شدت آسیب دید. با این حال، سازنده قایق سعی داشت تا آن آسیب را پنهان کند، لیکن خریداران به معیوب بودن آن پی بردند و دعوی خویش را در ایالت کالیفرنیا مطرح کردند. دعوی این زوج موفق بود و دادگاه به پرداخت ۱/۴ میلیون دلار غرامت جبرانی و ۴۰۰۰۰۰ دلار آمریکایی برای هزینه‌های دادرسی و چیزی حدود ۱/۴ میلیون دلار خسارت تنبیهی حکم کرد. خواهان‌ها برای اجرای رأی به فرانسه رفتند (Boskovic, 2019: 157-158).

دادگاه تجدیدنظر اجرای خسارت تنبیهی را مغایر با نظم عمومی فرانسه دانست^۲ و معتقد بود که تنها هدف نظام مسئولیت مدنی جبران خسارت زیان دیده است تا او را در همان موقعیتی قرار دهد که پیش از وقوع عمل زیانبار قرار داشت (Vanleenhove, 2016: 127-128). همچنین دادگاه تجدیدنظر پرداخت خسارت تنبیهی را ثروت بادآورده‌ای می‌دانست که به دارایی ناعادلانه زیان دیده منجر می‌شود (Janke & Licari, 2012: 790-791). از این گذشته، مقدار نامتناسب خسارت تنبیهی ماده ۸ اعلامیه حقوق بشر اشخاص و شهروندان^۳ را که به لزوم متناسب بودن مجازات‌ها اشاره دارد، نقض می‌کند (Janke & Licari, 2012: 794). بدین ترتیب دادگاه‌های تجدیدنظر فرانسه نگرش بسیار منفی به اجرای خسارت تنبیهی داشتند.

لیکن دیوان عالی فرانسه^۴، در همین پرونده، با آرای پیشین دیدگاه یکسانی نداشت و معتقد بود: «اصل حکم به پرداخت خسارت تنبیهی به خودی خود مغایر با نظم عمومی نیست؛ [لیکن در صورتی که] مقدار محکوم‌بها نسبت به زیان تحمل شده و نقض قراردادی مدیون نامتناسب باشد، این‌گونه نخواهد بود [و اجرای خسارت تنبیهی با نظم عمومی فرانسه مغایرت خواهد داشت]» (Sibon, 2013: 12). بدین ترتیب دو نکته در گفته دیوان عالی فرانسه جلب توجه

1. Poitiers

۲. هرچند منشأ خسارت تنبیهی در این دعوا، تعهدات قراردادی است، لیکن با وحدت ملاک می‌توان حکم دادگاه فرانسوی برای اجرای رأی را نسبت به خسارات ناشی از تعهدات غیرقراردادی نیز تسری داد.

3. Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789

4. cour de cassation

می‌کند؛ نخست آنکه خسارت تنبیهی «به‌خودی‌خود»^۱ مغایر با نظم عمومی فرانسه نیست و اصل بر قابل اجرا بودن خسارت تنبیهی است؛ درحالی‌که آرای پیشین، به‌طور کلی، اجرای خسارت تنبیهی را مغایر با نظم عمومی فرانسه دانسته بودند (Boskovic, 2019: 159). بنابراین، دیوان عالی فرانسه برای خسارت تنبیهی ماهیت کیفری فرض نکرده و آن را دارای ماهیتی مدنی دیده است. ازاین‌رو استدلال‌های مخالف اجرای خسارت تنبیهی در نزد دیوان عالی رنگ می‌بازد و نمی‌تواند پذیرفته شود.

با وجود پذیرش اصل قابل اجرا بودن خسارت تنبیهی، تمامی خسارات تنبیهی امکان اجرا در فرانسه را ندارند، زیرا مطابق نظر دیوان عالی فرانسه، در مواردی که خسارت تنبیهی نسبت به خسارت حقیقی واردآمده به زیان‌دیده و جدیت نقض تعهدات قراردادی خواننده نامتناسب باشد، آرای خسارت تنبیهی خارجی نظم عمومی فرانسه را نقض خواهد کرد (Boskovic, 2019: 161-164). این رویکرد نشان‌دهنده هراس دیوان عالی فرانسه از نقض حقوق اشخاص جامعه خود توسط آرای خارجی بوده که دیوان تلاش کرده است تا ضمن احترام به حقوق اشخاص و دولت‌های خارجی، منافع اشخاص و کشور خویش را نیز پاس دارد.

بنابراین، دیوان عالی فرانسه رویکرد مثبتی نسبت به شناسایی و اجرای احکام خسارت تنبیهی اتخاذ کرد، البته تا جایی که خسارت تنبیهی نامتناسب و گزاف نباشد. لیکن دیوان عالی معیار و ضابطه دقیقی در این زمینه ارائه نکرده که این رویکرد قابل نقد است و می‌تواند همچنان دست دادگاه‌های این کشور را در عدم اجرای آرای خارجی باز بگذارد.

۴. دلایل ناسازگاری اجرای احکام خسارت تنبیهی با نظم عمومی

در این مبحث، استدلال‌هایی که مخالف اجرای احکام خسارت تنبیهی است، با ملاحظه قواعد موجود در حقوق ایران ملاحظه و ارزیابی می‌شود. بر این اساس، با استفاده از این استدلال‌ها می‌توان دریافت که آیا در نظام حقوقی ایران، شناسایی و اجرای احکام خارجی مغایر با نظم عمومی این کشور است یا خیر.

۴.۱. کارکرد جبرانی محض نظام مسئولیت مدنی

اصلی‌ترین دلیل مغایرت اجرای خسارت تنبیهی با نظم عمومی ناشی از وجود اصل جبران کامل خسارات در مسئولیت مدنی است. به موجب اصل یادشده، خسارات قابل جبران باید به‌نحو کامل جبران شود (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۷: ۴۵۷). بدین ترتیب در ارزیابی خسارات باید تمامی خسارات

1. *en soi*

زیان دیده در نظر گرفته شود. همچنین بیش از میزان ضرر واردآمده نباید به وی اعطا شود (باریکلو، ۱۳۹۷: ۲۳۹-۲۵۰). بنابراین، اصل یادشده دارای دو جنبه مثبت و منفی است که از طرفی سعی در جبران کامل خسارات واقع شده دارد و از سوی دیگر، می‌خواهد مانع سود بردن زیان دیده از جبران خسارت شود.

با تکیه بر جنبه مثبت اصل یادشده، باید گفت هدف اصلی نظام مسئولیت مدنی، جبران کامل ضرر و بازگرداندن زیان دیده به وضعیت پیش از ضرر است (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۶: ۲۵۴). بر همین مبنا، برای جبران کامل خسارت و بازگرداندن زیان دیده به موقعیت پیش از زیان، دادگاه ارزیابی کننده خسارت تنها باید خسارت تحمل شده را ملاحظه کند و در این زمینه، ناگزیر، توجه کامل باید بر زیان دیده و وضعیت آسیب دیدگی او معطوف شود؛ در این صورت، فعل نامشروع سرزده از جانب زیان زننده در شیوه ارزیابی میزان خسارت و جبران کامل آن هیچ گونه نقشی ندارد.

بر این اساس، می‌توان مدعی شد که چون خسارات تنبیهی تمایل به تنبیه و ارزیابی فعل نامشروع زیان زننده دارند، هدف جبران کامل خسارت را برآورده نمی‌سازد. علاوه بر این، خسارت تنبیهی به دنبال بازداشتن خطاکار از فعل زیانبار است و رفتار آینده عموم جامعه را تنظیم می‌کند و نمی‌تواند هدف اصلی جبران کامل خسارات را برآورده سازد.

در نظام حقوقی ایران نیز تنها در «قانون صلاحیت دادگستری جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی» به امکان صدور خسارت تنبیهی بر ضد دولت‌های خارجی توسط دادگاه‌های ایران شده است و با نگاه به مجموعه قوانین و قواعد حاکم در نظام حقوقی ایران می‌توان دریافت، مقرراتی که جهت تنبیه زیان زننده وضع شده است، به طور استثنایی بوده و نمی‌توان آن را به طور کلی گسترش داد (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۶: ۲۵۶). هرچند نهادهایی مانند دیه، خسارت معنوی و وجه التزام در حقوق ایران وجود دارد که در پاره‌ای از جنبه‌ها با خسارت تنبیهی همانندی‌هایی دارند، لیکن این نهادها را نمی‌توان به طور کامل برابر با مفهوم خسارت تنبیهی دانست (خسروی‌فارسانی و بیرانوند، ۱۳۸۹: ۱۴۶؛ داراب‌پور و سلطانی احمدآبادی، ۱۳۹۴: ۷۶-۸۲). بنابراین، به طور کلی و عمومی، نمی‌توان معتقد به پذیرش خسارت تنبیهی در نظام حقوقی ایران بود (قاسمی‌حامد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۶۵) و همچنان باید اذعان داشت که نظام مسئولیت مدنی ایران در وهله اول تنها در پی جبران خسارت واقعی زیان دیده است و جنبه تنبیهی و بازدارندگی در کارکرد ثانویه این نظام می‌گنجد.

با این حال، این استدلال نمی‌تواند اجرای احکام خسارت تنبیهی در ایران جلوگیری کند، زیرا نظام مسئولیت مدنی ایران به طور کلی کارکرد تنبیهی و بازدارندگی را نهی نکرده، بلکه در موارد معینی پذیرفته است. از این گذشته، در حقوق ایران مواردی وجود دارد که حتی اشخاص مکلف

شده‌اند تا برای جلوگیری از وقوع خسارت، اقدامات پیشگیرانه یا پیشدستانه‌ای را انجام دهند. چنین وضعیتی را می‌توان در بند ۲ ماده ۳ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان، قانون الحاق ایران به کنوانسیون مواد روان‌گردان و قانون الحاق ایران به کنوانسیون چارچوب سازمان بهداشت جهانی مشاهده کرد (رجبی، ۱۳۹۲: ۷۰۱-۷۰۴). بر این مبنا، نظام حقوقی ایران با الزام اشخاص به انجام اقدامات پیشدستانه یا پیشگیرانه تلاش بر تحذیر و بازدارندگی از رفتار زیانبار و وقوع خسارت در آینده دارد که هدفی مشابه هدف خسارت تنبیهی است.

علاوه بر این، در موضوع شناسایی و اجرای احکام خارجی باید مفهوم مضیق‌تری از نظم عمومی را اعمال کرد. این نتیجه‌گیری مبتنی بر این فرض است که بر خلاف مرحله اعمال قانون خارجی که انگیزه تطبیق قانون با نظم عمومی اثبات وجود یک حق است، در مرحله شناسایی و اجرای احکام، هدف به اجرا گذاشتن یک حکم قطعی حاوی یک حق مکتسب است. بنابراین، ضروری است تا در این مرحله اثر تخفیف‌یافته این مفهوم در نزد دادگاه اجراکننده ایرانی در نظر گرفته شود (سلجوقی، ۱۴۰۰: ۵۴۷). با به‌کارگیری چنین مفهوم محدودی از نظم عمومی، در صورتی که خسارت تنبیهی مطابق قواعد کشور محل صدور و طی دادرسی عادلانه حکم شده باشد، در ایران قابل اجرا خواهد بود.

افزون بر این، مطابق ماده ۴ قانون مسئولیت مدنی ایران، دادگاه‌ها می‌توانند با توجه به وضعیت و رفتار زیان‌زننده میزان خسارت قابل پرداخت را کاهش دهند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۵۸). بنابراین، در حقوق ایران این‌گونه نیست که تمام توجه دادگاه برای تعیین میزان خسارت، به زیان‌دیده باشد، بلکه وضعیت و رفتار زیان‌زننده نیز نقش اساسی در شیوه ارزیابی خسارت دارد.

۲.۴. ایجاد دارایی ناعادلانه

از آنجا که پرداخت خسارت تنبیهی به زیان‌دیده، درحالی‌که شایستگی دریافت آن را ندارد، به دارایی بدون وجه او منجر می‌شود (صادقی و غلامی، ۱۴۰۰: ۱۲۵). می‌توان مدعی شد که اجرای آن نظم عمومی را نقض می‌کند. در واقع، این استدلال مبتنی بر جنبه منفی اصل جبران کامل خسارات است که مقرر می‌دارد جبران خسارت نباید چیزی بر دارایی زیان‌دیده بیفزاید (بابائی، ۱۳۹۷: ۲۰۶). اما اگر با پرداخت خسارت ترمیمی، زیان‌های وارد بر زیان‌دیده جبران شود، پرداخت خسارتی فراتر از آن با اصل یادشده ناسازگار است و در نتیجه نامشروع و ناعادلانه تلقی می‌شود. علاوه بر این، چون تنبیه زیان‌زننده جنبه بازدارندگی دارد و عموم جامعه را از ارتکاب دوباره فعل خطاکار بر حذر می‌دارد، غرامت پرداختی برای منافع عمومی است و دادن آن به زیان‌دیده خصوصی نامشروع محسوب می‌شود؛ لیکن مجازات‌های مالی، مانند جریمه، در حقوق کیفری به دارایی بادآورده منجر نمی‌شود (Vanleenhove, 2016: 152) و اصولاً به دولت پرداخت می‌شود.

البته این استدلال با وجود نهاد دیه، در حقوق ایران، قابل پذیرش نیست، زیرا با آنکه دیه، به دیدگاه برخی، جنبه کیفری دارد^۱ (کاتوزیان، ۱۳۹۵، ج ۱: ۵۱-۵۲) و هدف از تشریح آن تنبیه مجرم است (عالی‌پناه، ۱۳۸۷: ۳۹)، به اشخاص خصوصی پرداخت می‌شود.

از آنجا که زیان‌دیده ابتکار، هزینه و زحمت درخواست خسارت تنبیهی را بر عهده گرفته و با ایجاد سبب تنبیه زیان‌زننده و بازدارندگی فعل زیانبار، منافع عمومی را تقویت کرده است، مناسب‌ترین شخص برای دریافت خسارت تنبیهی است (Adar, 2012: 313-321; Law reform commission, 2000: 8). بنابراین، هنگامی که با پرداخت خسارت تنبیهی، هدف بازدارندگی و کیفردهی برآورده شد، دریافت‌کننده خسارت بی‌اهمیت خواهد بود؛ بلکه مهم دستیابی به اهداف اصلی خسارات تنبیهی است.

۳.۴. نقض تمایز کارکرد حقوق عمومی و خصوصی

اختصاص کارکرد تنبیهی اشخاص جامعه به حوزه حقوق عمومی و به‌طور خاص از نظام کیفری می‌تواند مبنای کافی برای عدم امکان اجرای خسارت تنبیهی تلقی شود. به عبارت دیگر، شیوه‌های جبرانی کیفری جایگاهی در حقوق خصوصی ندارد، چراکه تنها هدف حقوق خصوصی ترمیم و جبران خسارت است. این نکته را می‌توان در تعریف «جرم»^۲ در حقوق جزا و جرم‌شناسی و «خطای مدنی»^۳ در حقوق مسئولیت مدنی ملاحظه کرد؛ چنانکه جرم، فعل یا ترک فعلی است که نسبت به تمام اشخاص جامعه ارتکاب می‌یابد و نیازمند تنبیه و مجازات است (نوربها، ۱۳۹۱: ۱۳۶) تا مجرم و سایر اشخاص جامعه مرتکب فعل مجرمانه مشابهی نشوند، درحالی که ایجاد ضرر در حقوق مسئولیت مدنی تنها مستلزم جبران خسارت است (Meurkens, 2012: 17). این امر به‌خصوص در مواردی که فعل زیانبار بدون سوءنیت انجام می‌گیرد، جلوه پررنگ‌تری می‌یابد. در مقابل، برخی معتقدند هرچند صرف جبران خسارت کارکرد اولیه حقوق خصوصی است، لیکن تنها کارکرد آن نیست (Rogers, 2006: 2-3). از این گذشته، خود خسارت ترمیمی نیز آثار جنبی دیگری را در کنار هدف اولیه خود دارند (Nagy, 2012: 5). تنبیه و بازدارندگی نیز از اهداف خسارات ترمیمی هستند که حداقل مقدار کمی از چنین اهدافی را به ارمغان می‌آورد؛ چراکه پرداخت این‌گونه خسارات، به‌خودی‌خود، می‌تواند سبب عدم رغبت دیگران به رفتار نامشروع مشابهی شود.

۱. البته گفتنی است، به دیدگاه برخی، عدم پرداخت دیه به دولت و پرداخت آن به خود مجنی‌علیه دلیلی بر عدم کیفری بودن ماهیت دیه است (عالی‌پناه، ۱۳۸۷: ۴۰). از این گذشته، در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ نیز به کیفر بودن دیه اشاره‌ای نشده است.

2. crime

3. tort

چنانکه در دعوی (1964) *Rookes v Bernard*، مقرر شد خسارت تنبیهی تنها زمانی باید پرداخت شود که مقدار پول تعیین شده برای خسارت ترمیمی یا جبرانی جهت تنبیه خوانده ناکافی باشد.^۱ با تکیه بر این رأی، برخی معتقدند چنین شرطی برای صدور حکم به پرداخت خسارت تنبیهی بر این مبنا استوار است که خسارات جبرانی نیز یک جلوه ساده تنبیهی درون خود دارند (Wilcox, 2009: 26-27) و اگر میزان بازدارندگی و تنبیه خسارات ترمیمی ناکافی باشد، خسارت تنبیهی حکم خواهد شد.

افزون بر این، در تحلیل اقتصادی از حقوق کیفری به مانند مسئولیت مدنی، مهم‌ترین هدف، به حداکثر رساندن رفاه اجتماعی است. بدین سبب دو شعبه حقوق کیفری و مسئولیت مدنی، در پی دستیابی به هدف یکسان بازدارندگی هستند (آقایی و برومندبارده، ۱۳۹۶: ۱۵۴). بنابراین، برخی از اهداف این دو یکسان است و این امر سبب نقض کارکرد هیچ‌کدام نخواهد شد. البته در حقوق ایران که از حقوق اسلامی الگو گرفته است، باید گفت که بین حقوق کیفری و کارکردهای مختص به آن با حقوق خصوصی و مسئولیت مدنی تفکیک روشنی وجود ندارد (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۶: ۲۵۵؛ کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۴۴/۱) و می‌توان برخی از کارکردهای کیفری را در حقوق مسئولیت مدنی مشاهده کرد؛ برای مثال نهاد دیه «نمونه‌ای از اختلاط مسئولیت کیفری و مدنی» در حقوق اسلامی است (کاتوزیان، ۱۳۹۵، ج ۱: ۴۴). همچنین مطابق ماده ۳۱۴ قانون مدنی، غاصب نمی‌تواند اضافه ارزشی را که به وسیله عملش در مال منسوب ایجاد شده است، مطالبه کند. بر این اساس، نظام مسئولیت مدنی، با استنباط از قاعده اسلامی «الغاصب یؤخذ بأشق الاحوال»^۲، سعی در تنبیه و کیفر غاصب دارد. وجود چنین مواردی در حقوق ایران نشان می‌دهد، استدلال جدایی کارکرد حقوق عمومی و خصوصی در نظام حقوقی ایران چندان قابل پذیرش نیست و با واقعیت‌های حقوقی محو می‌شود.

۴.۴. دخالت در اختیارات نهادهای عمومی

حکم به پرداخت خسارات تنبیهی نوعی دخالت در وظایف و اختیارات نهادها و مقامات عمومی، مانند دادستان، در تعقیب و کیفر یک رفتار نامشروع است (Vanleenhove, 2016: 155) و از این رو قابل اجرا نیست. بنابراین تنبیه زیان‌زننده موضوعی عمومی است و باید در اختیار نهادهای عمومی و دولتی قرار گیرد. اعمال چنین قدرت عمومی نمی‌تواند به اشخاص موضوع حقوق خصوصی تفویض شود، بلکه اشخاص خصوصی تنها منافع خویش را نمایندگی می‌کنند و فاقد

1. <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8db60d03e7f57ece89d>, last isited: 11/03/2024.

۲. یعنی با غاصب به سخت‌ترین شیوه‌ها باید برخورد شود.

بی‌طرفی و پاسخگویی لازم جهت اجرای این تکلیف عمومی‌اند (Meurkens, 2012: 17-18). بنابراین، درخواست خسارت تنبیهی این اختیار را به اشخاص جامعه می‌دهد تا خودشان، دیگر اشخاص جامعه را کیفر دهند که این امر می‌تواند دخالت در وظایف نهادهای عمومی باشد. لیکن این استدلال قابل پذیرش نیست، زیرا چه مجازات‌های کیفری و چه خسارات تنبیهی توسط دادگاه‌ها تحمیل می‌شوند، نه خود اشخاص. البته خسارت تنبیهی توسط اشخاص خصوصی درخواست می‌شود، ولی درست به مانند مجازات‌های کیفری توسط دادگاه حکم می‌شوند. از سوی دیگر، در نظام حقوقی ایران، مجازات پاره‌ای از جرائم توسط شاکی خصوصی درخواست می‌شوند، بدون آنکه دادستان از ابتدا نسبت به تعقیب آن اقدامی کند؛ این امر به‌خوبی از مواد ۱۱ و ۱۲ قانون آیین دادرسی کیفری ایران قابل فهم است. در این صورت، نمی‌توان به‌طور کلی مدعی شد که درخواست تنبیه اشخاص جامعه تنها در اختیار نهادهای عمومی است.

۵.۴. ناسازگاری خسارت تنبیهی با اصول حقوق کیفری

گفته شده است که اجرای احکام خارجی خسارت تنبیهی برخی از اصول حاکم بر حقوق کیفری را نقض می‌کند. مهم‌ترین این اصول، «قانونی بودن جرم و مجازات» و «منع کیفر مضاعف» مجرم است.

در مورد نخست، چنانکه در اصل ۳۶ قانون اساسی ایران مقرر شده است، حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد، اما قواعد صدور خسارت تنبیهی، به‌وضوح، رفتارهای زیانباری را که به صدور آن منجر می‌شود، روشن نمی‌سازد و اصل قانونی بودن جرم و مجازات را نقض می‌کند. لیکن در پاسخ باید گفت اغلب نظام‌های حقوقی که حکم به پرداخت چنین خساراتی می‌دهند، قواعد و مقررات خاصی دارند که شرایط صدور خسارت تنبیهی را مشخص کرده است (Witt & Tany, 2020: 663-682). در نتیجه، حکم به پرداخت خسارات تنبیهی مغایر با اصل قانونی بودن جرم و مجازات نیست.

در خصوص اصل دوم، در برخی جرائم که هم جنبه کیفری دارند و هم جنبه خصوصی و خواهان دعوای خویش را مطابق قواعد آیین دادرسی کیفری (مواد ۱۵ و ۱۶ قانون آیین دادرسی کیفری ایران) هم در دادگاه کیفری مطرح کند و هم در دادگاه حقوقی، حکم به پرداخت خسارت تنبیهی در کنار مجازات تعیین شده مغایر با اصل «منع کیفر مضاعف یا دوباره مجرم»^۱ است؛ بدین معنا که یک شخص برای ارتکاب یک فعل نامشروع تنها باید یک‌بار محتمل کیفر شود (Fellmeth & Horwitz, 2009: 190) که خسارت تنبیهی این اصل را نقض می‌کند. لیکن این

1. *ne bis in idem*

استدلال نیز قابل پذیرش نیست، چراکه در قوانین جزایی ایران می‌توان مواردی را مشاهده کرد که قانونگذار، مجرم را به دو کیفر برای ارتکاب جرم واحد محکوم کرده است. برای مثال در ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبان ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری، برای مرتکبان کلاهبرداری، هم جزای نقدی و هم حبس در نظر گرفته است. بدین ترتیب حکم به پرداخت خسارت تنبیهی را نمی‌توان کیفر دوباره‌ی زیان‌زننده تلقی کرد، بلکه صدور چند نوع کیفر با ماهیت جداگانه برای یک شخص است.

۵. نتیجه

در نظام‌های حقوقی ایران، ایتالیا و فرانسه، تنها مانع شناسایی و اجرای احکام خسارات تنبیهی، مطابق شرایط کلی اجرای احکام خارجی، مغایرت خسارت تنبیهی با نظم عمومی است. لیکن باید پذیرفت که نظم عمومی در مرحله اجرای احکام خارجی دامنه محدودتری دارد؛ چراکه در این مرحله حکم خارجی حاوی یک حق مکتسب برای زیان‌دیده بوده و اثر این مفهوم در زمان اثرگذاری خفیف‌تر است. بر این مبنا، باید معتقد بود که با وجود پذیرش اصل جبران کامل خسارات در نظام مسئولیت مدنی ایران، نمی‌توان اجرای احکام خسارت تنبیهی را که حاوی حقی برای محکوم‌له به موجب دادگاهی صالح و قانونی مشروع است، مغایر با نظم عمومی ایران دانست. علاوه بر این، چون در حقوق ایران نهادهایی مانند دیه وجود دارد که در آن، محکوم‌بها به اشخاص خصوصی پرداخت می‌شود و گاهی می‌تواند میزان مقطوع آن بیش از خسارات حقیقی وارد بر زیان‌دیده باشد، پرداخت خسارت تنبیهی نیز به دارایی نامشروع برای زیان‌دیده منجر نمی‌شود. همچنین در حقوق ایران و اسلام تفکیک روشنی بین حقوق کیفری و مسئولیت مدنی وجود ندارد، بنابراین نقض تمایز کارکرد و اهداف حقوق عمومی و حقوق خصوصی مانع شناسایی و اجرای احکام خسارات تنبیهی در حقوق ایران نخواهد شد. از این گذشته، مطابق قواعد آیین دادرسی کیفری ایران تعقیب بسیاری از جرائم توسط شاکی خصوصی آغاز می‌شود و در نظام حقوقی ایران نمی‌توان کیفردهی را در انحصار دادستان و سایر نهادهای عمومی دانست. با ملاحظه این مقررات در نظام حقوقی ایران باید گفت که اجرای خسارت تنبیهی مغایر با نظم عمومی ایرانی نیست و دادگاه‌های ایران نباید از اجرای چنین آرای خودداری کنند.

مطالعه رویه قضایی ایتالیا نشان می‌دهد دادگاه‌ها، ابتدا، رویکرد منفی نسبت به اجرای خسارات تنبیهی داشتند، زیرا پرداخت خسارت تنبیهی موجب دارایی نامشروع برای زیان‌دیده می‌شود، کارکرد صرفاً جبرانی نظام مسئولیت مدنی را نقض می‌کند و دخالت اشخاص خصوصی در وظایف و اختیارات نهادهای عمومی منجر می‌شود. همچنین گفته شده است که شناسایی و اجرای خسارت تنبیهی سبب ترجیح محکوم‌له خارجی بر محکوم‌له داخلی می‌شود، چراکه برای

زیان‌دیده داخلی، به موجب نظام حقوقی ایتالیا، امکان دریافت خسارت تنبیهی وجود ندارد، درحالی‌که زیان‌دیده خارجی با تحمل آسیبی مشابه، غرامات بیشتری را به‌عنوان خسارت تنبیهی، دریافت می‌کند. لیکن در آرای جدیدتر دیوان عالی ایتالیا اصل اجرای خسارت تنبیهی را پذیرا شد و آن را مغایر نظم عمومی ایتالیا تلقی نکرد، چراکه با ملاحظه برخی مقررات مدون در مجموعه قوانین ایتالیایی می‌توان مواردی را یافت که کارکردی مشابه خسارت تنبیهی دارند که نشان می‌دهد، صرف جبران خسارت تنها کارکرد نظام مسئولیت مدنی نیست و این نظام اهداف تنبیهی و بازدارندگی را نیز دنبال می‌کند. با این حال، آرای خسارت تنبیهی خارجی باید مطابق اصل قانونی و متناسب بودن جرائم و مجازات‌ها باشند.

اجرای خسارت تنبیهی در فرانسه نیز سرنوشتی مشابه رویه قضایی ایتالیا داشته است. بدین ترتیب دادگاه‌های فرانسوی نخست اجرای خسارت تنبیهی را به‌علت نقض کارکرد صرفاً جبرانی نظام مسئولیت مدنی و اصل جبران کامل خسارت و ایجاد ثروت بادآورده برای زیان‌دیده، برخلاف نظم عمومی فرانسه دانست. در نهایت، دیوان عالی فرانسه اجرای خسارت تنبیهی را به‌خودی‌خود مغایر با نظم عمومی فرانسه تلقی نکرد، لیکن معتقد بود که اگر مقدار خسارت پرداخت‌شده نسبت به فعل زیانبار نامتناسب باشد، ناقض نظم عمومی فرانسه خواهد بود.

با تکیه بر پژوهش انجام‌گرفته می‌توان دریافت که اجرای خسارت تنبیهی مغایر با نظم عمومی ایران نیست و دادگاه‌های این کشور می‌توانند در صورت وجود سایر شرایط اجرای احکام خارجی، خسارت تنبیهی را اجرا کنند. لیکن پیشنهاد می‌شود قانونگذاران ایرانی یا رویه قضایی ضوابط معین و مشخصی را برای اجرای خسارت تنبیهی مقرر دارند تا مانع اجرای برخی از آرای خسارت تنبیهی غیرمتعارف خارجی در ایران شود.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

قدردانی

از همه کسانی که نگارندگان را در نگارش این نوشتار یاری رساندند، سپاسگزاریم. همچنین تلاش‌های دبیران و داوران فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی را ارج می‌نهیم.

منابع

- آقایی، کامران؛ برومندبارده، نوید (۱۳۹۶). تحلیل حقوقی و اقتصادی خسارت تنبیهی. *دانشنامه حقوق اقتصادی* ۲۴(۱۱)، ۱۵۹-۱۳۲.
<https://doi.org/10.22067/le.v24i11.63012>
- اسدی، حبیب؛ لطفی دوران، علیرضا؛ باشکوه، مظفر (۱۳۹۹). ماهیت و مبانی خسارت تنبیهی و نهادهای حقوقی مشابه در فقه و حقوق ایران. *پژوهش‌های فقهی* ۱۶ (۴)، ۶۸۴-۶۸۱.
<https://doi.org/10.22059/jorr.2020.304918.1008860>
- الماسی، نجادعلی (۱۳۹۳). *حقوق بین‌الملل خصوصی*، تهران: میزان.
بابائی، ایرج (۱۳۹۷). *حقوق مسئولیت مدنی و الزامات خارج از قرارداد*. تهران: میزان.
باریکلو، علیرضا (۱۳۹۷). *مسئولیت مدنی*. تهران: میزان.
خسروی‌فارسانی، علی؛ بیرانوند، شاهپور (۱۳۸۹). مقایسه تطبیقی وجه التزام و خسارت تنبیهی. *مجله حقوقی دادگستری* ۷۰(۲)، ۱۵۱-۱۳۳.
<https://doi.org/10.22106/jlj.2010.11179>
- داراب‌پور، مهرباب و سلطانی احمدآباد، سعید (۱۳۹۴). «فلسفه حقوقی و ماهیت خسارت تنبیهی». *مجله حقوقی بین‌المللی* ۱۵۲(۱)، ۹۰-۶۱.
<https://doi.org/10.22066/CILAMAG.2015.15748>
- رجبی، عبدالله (۱۳۹۹). شرایط و آثار اقدامات پیشدستانه در حقوق ایران. *مطالعات حقوق خصوصی* ۵۰(۴)، ۶۸۷-۷۰۶.
<https://doi.org/10.22059/jlq.2020.273694.1007161>
- سلجوقی، محمود (۱۴۰۰). *حقوق بین‌الملل خصوصی*. ج ۲، تهران: میزان.
شهبازی‌نیا، مرتضی؛ عیسایی تفرشی، محمد؛ علمی، حسین (۱۳۹۲). مفهوم نظم عمومی در حقوق بین‌الملل خصوصی و جایگاه آن در داوری تجاری بین‌المللی. *فصلنامه حقوق* ۴۳(۱)، ۱۱۱-۹۳.
<https://doi.org/10.22059/JLQ.2013.35282>
- صادقی، محمد؛ غلامی، سمیرا (۱۴۰۰). چالش‌ها و کاستی‌های حقوقی مطالبه خسارت تنبیهی. *فصلنامه تعالی حقوق*، ۱۲(۲)، ۱۳۴-۱۰۶.
<https://doi.org/10.22034/thdad.2021.494481.1554>
- صفایی، سیدحسین؛ رحیمی، حبیب اله (۱۳۹۷). *مسئولیت مدنی تطبیقی*. تهران: شهر دانش.
صفائی، سیدحسین؛ رحیمی، حبیب‌الله (۱۳۹۶). *مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)*. تهران: سمت.

- عالی‌پناه، علیرضا (۱۳۸۷). بررسی تطبیقی دیه و خسارات تنبیهی در فقه امامیه و نظام حقوقی کامن‌لا. *پژوهشنامه حقوق اسلامی* ۹(۱)، ۳۷-۶۷. در: https://ilr.isu.ac.ir/article_1270.html (۱۱ مرداد ۱۴۰۳)
- عطار، شیما (۱۳۹۴). جایگاه خسارت تنبیهی در نظام مسئولیت مدنی فرانسه. *پژوهش‌های حقوق خصوصی* ۶(۲)، ۱۲۵-۱۴۷. در: https://jpl.sdil.ac.ir/article_42037.html (در ۱۲ مرداد ۱۴۰۳)
- قاسمی‌حامد، عباس؛ خسروی‌فارسانی، علی؛ آقابابایی، فهیمه (۱۳۹۲). خسارت تنبیهی در حقوق ایران. *مجله حقوقی دادگستری* ۸۱(۱)، ۱۸۷-۱۶۱. <https://doi.org/10.22106/jlj.2013.10982>
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۵). *الزام‌های خارج از قرارداد*. ج ۱، تهران: دانشگاه تهران
- نوربها، رضا (۱۳۹۱). *زمینه حقوق جزای عمومی*. تهران: گنج دانش.

References

- Adar, Y. (2012). Touring the punitive damages forest: A proposed roadmap. *Osservatorio del Diritto Civile e Commerciale* 1(2), 275-322. <https://doi.org/10.4478/72692>
- Aghaei, K., & buromand, N. (2017). Legal and Economic Analysis of Punitive Damages. *Encyclopedia of Economic Law Journal* 24(11), 132-159. <https://doi.org/10.22067/le.v24i11.63012> (Accessed 29 February 2024). [in Persian]
- Aalipanah, A. (2012). A Comparative Analysis of Blood money and Punitive Damages in the Shiite Jurisprudence and Common Law. *Islamic Law Research Journal* 9(27), 37-67. at: https://ilr.isu.ac.ir/article_1270.html (1 August 2024) [in Persian]
- Almasi, N. A. (2014). *Private International Law* 13th edition, Tehran: Mizan publishing. [in Persian]
- Asadi, H., Lotfi Doaran, A. & Bashokouh, M. (2020). The Nature and the Basics of Punitive Damage and Similar Legal Institutions in Iranian Jurisprudence and Law. *Religious Researches*, 16(4), 651-684.

<https://doi.org/10.22059/jorr.2020.304918.1008860>

[in Persian]

Attar, S. (2016). Punitive Damages on French Civil Liability. *Journal of Private Law* 3(6), 125-147. at: https://jpl.sdil.ac.ir/article_42037.html (Accessed 2 August 2024) [in Persian]

Babaei, I. (2018). *Tort Law*. Tehran: Mizan Legal Foundation. [in Persian]

Bariklo, A. (2018). *Civil Responsibility*. Tehran: Mizan Legal Foundation. [in Persian]

Biagioni, G. (2019). The Recognition of Punitive Damages in Italy. in *Punitive damages and private international law: state of the art and future developments*. Editors Stefania Bariatti, Luigi Fumagalli and Zeno Crespi Reghizzi, Milan: Wolters Kluwer Italia. <https://doi.org/10.1515/jetl-2018-0105>

Boskovic, O. (2019). Recognition and Enforcment of Punitive Damages in France. in *Punitive damages and private international law: state of the art and future developments*, Editors Stefania Bariatti, Luigi Fumagalli and Zeno Crespi Reghizzi, Milan: Wolters Kluwer Italia.

Brand, R. A. (1996). Punitive Damages and the Recognition of Judgments. *Netherlands International Law Review* 43(2), 143 – 186. <https://doi.org/10.1017/S0165070X00004915>

Cane, P. (1997). *The Anatomy of Tort Law*. Oxford: Hart Publishing.

Cooke, J. (2017). *Law of Tort*. Harlow: Pearson Education Limited.

Darabpour, M. D., & Soltani Ahmadabad, S. (2015). The Legal Concept and the Nature of Punitive Damages. *International Law Review* 32(52), 61-90.

<https://doi.org/10.22066/cilamag.2015.15748> [in Persian]

Fellmeth, A. X.; Horwitz, M. (2009). *Guide to latin in international law*. New York: Oxford University Press.

Garner, B. A. (2009). *Black`s Law Dictionary*, Saint Paul: Thomson Reuters.

- Ghasemy Hamed, A., khosravi Farsani, A., & Aghababae, F. (2013). Punitive Damages in Iranian Legal System. *The Judiciaries Law Journal* 77(81), 161-187. <https://doi.org/10.22106/jlj.2013.10982>. [in Persian]
- Gifis H., S. (2011). *Law dictionary*. China: Barron's.
- Greco, D. (2022). Italy and the Enforcement of Foreign Judgments on Third States' Tort Liability for Sponsoring Terrorism. *the italian review of international and comparative law* 2, 123-139. <https://doi.org/10.1163/27725650-02010006>
- Harpwood, V. (2009). *Modern Tort Law*, Oxon: Routledge-Cavendish.
- Janke, B. W. & Licari, F. X. (2012). Enforcing Punitive Damage Awards in France after Fountaine Pajot. *American Journal of Comparative Law* 60(3), 775-804. <https://doi.org/10.5131/AJCL.2011.0029>
- Katouzian, N. (2015). *Non-Contractual Obligations*. Vol. 1, Tehran: University of Tehran Press. [in Persian]
- Khosravi Farsani, A., & Beyranvand, S. (2010). Comparative Analysis of Liquidated Damage and the Punitive Damage. *The Judiciarys Law Journal* 74(70), 133-151. <https://doi.org/10.22106/jlj.2010.11179>. [in Persian]
- Martin, E. (2011). *Oxford Dictionary of Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Meurkens, L. (2012). The punitive damages debate in continental Europe: Food for thought. In *Is Europe missing out?*. Editors Lotte Meurkens and Emily Nordin. Portland: Intersentia.
- Mills, A. (2008). The Dimensions of Public Policy in Private International Law. *Journal of private International Law* 4(2), 201-236. <https://doi.org/10.1080/17536235.2008.11424339>
- Nagy, C. I. (2012). Recognition and Enforcement of US Judgments Involving Punitive Damages in Continental Europe. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 30(1), 4-11. at: <https://ssrn.com/abstract=2084380> (Accessed 8 April 2024)

- Noorbaha, R. (2012). *Background of General Criminal Law*. Tehran: Ganj Danesh. [in Persian]
- Quarta, F. (2017). Italian Corte di Cassazione 5 July 2017 no 16601. *The Italian Law Journal* 3(2), 277-289. at: <https://theitalianlawjournal.it/data/uploads/3-italj-2-2017/italian-corte-di-cassazione-5-july-2017-no-16601.pdf> (Accessed 3 February 2024)
- Quarta, F. (2008). Recognition and Enforcement of U.S. Punitive Damages Awards in Continental Europe: The Italian Supreme Court's Veto. *Hastings international and comparative law review* 31(2), 753-782. https://repository.uclawsf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1701&context=hastings_international_comparative_law_review (Accessed 3 April 2024)
- Quinn, F. (2012). *Tort Law*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Rajabi, A. (2020). Requirements of Anticipatory Actions in Tort Law. *Law Quarterly*, 50(4), 687-706. <https://doi.org/10.22059/jlq.2020.273694.1007161> [in Persian]
- Rogers, W. V. H. (2006). *Winfield & Jolowicz on Tort*. London: Sweet & Maxwell.
- Sadeghi, M., & Gholami, S. (2021). Legal Challenges and Shortcomings of Claims for Punitive Damages. *Culmination of Law* 7(2), 106-134. <https://doi.org/10.22034/thdad.2021.494481.1554>. [in Persian]
- Safaei, S. H. & Rahimi, H. (2018). *Comparative Tort Law*. Tehran: Danesh City Institute of Law Research and Study. [in Persian]
- Safaei, S. H. & Rahimi, H. (2017). *Civil Liability (Non-Contractual Obligations)*. Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT). [in Persian]
- Saldjoughi, M. (2021). *Private International Law*. Vol. 2, Tehran: Mizan publishing. [in Persian]
- Shahbazinia, M., Isaei Tafreshi, M., & Elmi, H. (2013). The Concept of Public Order In Private International Law And Its

Place In International Commercial Arbitration. *Private Law Studies Quarterly* 43(1), 93-111.

<https://doi.org/10.22059/jlq.2013.35282>. [in Persian]

Sibon, A. (2013). Enforcing Punitive Damages Awards in France: Facing Proportionality within International Public Policy. *SSRN Electronic Journal*, at SSRN:

<https://ssrn.com/abstract=2382817>.

DOI:10.2139/ssrn.2382817

The Law Reform Commission (2000). *Report on Aggravated, Exemplary and Restitutionary Damages*. Dublin.

Vanleenhove, C. (2016). *Punitive Damages in Private International Law*. Portland: Intersentia Ltd.

Vencharutti, A. (2018). The Recognition of Punitive Damages in Italy: A commentary on Cass Sez Un 5 July 2017, 16601, AXO Sport, SpA v NOSA Inc. *Journal of European Tort Law* 9(1), 104-122. <https://doi.org/10.1515/jetl-2018-0105>

Wilcox, V. (2009). Punitive Damages in England. In *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Editors Helmut Koziol and Vanessa Wilcox, Vienna: Springer.

Witt, J. F. & Tani, K. M. (2020). *Torts: Cases, Principles, and Institutions*. N.P.: CALI's eLangdell®Press.

“Cooper Industries, Inc. v. Leatherman Tool Group, Inc., 532 U.S. 424 (2001)”, n.d, at:

<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/532/424/>,

(Accessed 11 February 2024)

“Rookes v Barnard (No 1)”, n.d, at:

<https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8db60d03e7f57ece89d>, (Accessed 11 February 2024)